

Бринцев Олексій Васильович

*кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0003-0615-5356*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ

Тези присвячені аналізу актуального стану вітчизняного законодавства з питань захисту персональних даних у порівнянні з європейськими стандартами. Обґрунтовано необхідність адаптації національної законодавчої бази до GDPR. Виявлені проблемні моменти, що потребують врегулювання. Запропоновано можливий шлях виправлення наявної ситуації.

Ключові слова: захист персональних даних, GDPR, політика конфіденційності.

Bryntsev Oleksii

*Ph.D, Assistant Professor, Senior Researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0003-0615-5356*

ACTUAL PROBLEMS OF PERSONAL DATA PROTECTION IN UKRAINE

Publication is devoted to the analysis of the actual state of domestic legislation on personal data protection compared to European standards. The necessity of adapting the national legislative framework to GDPR is substantiated. Detected problem moments need to settle. The possible way to correct the existing situation is proposed.

Keywords: personal data protection, GDPR, privacy policy.

Основним актом Європейського Союзу, що врегульовує питання захисту персональних даних, є Загальне положення про захист даних (General Data Protection Regulation) (далі – GDPR) [1]. Вказаний

акт безпосередньо застосовується у всіх державах-членах ЄС відповідно до Договору про функціонування Європейського Союзу, тобто не вимагає прийняття додаткового національного законодавства [2].

Слід відзначити, що фактична дія GDPR має екстериторіальний характер, оскільки розповсюджується не лише на країни-члени ЄС, а й на усіх суб'єктів, що займаються даними громадян ЄС. Таким чином, цей акт виступає далекосяжною транснаціональною регуляторною базою.

Більш того, Інтернет-магазин, який пропонує свої товари на одній з офіційних мов держав-членів ЄС, автоматично потрапляє в сферу впливу GDPR та має врегулювати політику використання персональних даних відповідно до його вимог. Разом з тим дія регламенту поширюється не лише на комерційну діяльність, а й на збір персональних даних з метою безоплатного надання послуг чи передачі товарів також (наприклад, громадськими організаціями чи благодійними фондами) [3].

Важливість GDPR полягає у тому, що з прийняттям цього акту ЄС фактично утворив світовий прецедент у сфері конфіденційності, оскільки відтепер контроль над даними був визнаний «базовим правом» фізичних осіб. Прийнятий акт надав громадянам ЄС повноваження розпоряджатися, як їхні дані можна збирати, використовувати та зберігати, що поставило світові компанії перед вибором: привести свої внутрішні закони у відповідність до нових правил ЄС або ризикувати бути виключеним з ринку з 500 мільйонами заможних споживачів. Таким чином, GDPR стало не лише європейським, а й світовим стандартом [4].

Не останнім по важливості є положення, що суб'єкти, які займаються персональними даними європейських громадян, не мають права передавати дані таких користувачів до країн, де рівень захисту є нижчим, аніж в ЄС. Таким чином суб'єкти господарської діяльності (та інші зацікавлені суб'єкти) з країн, що не забезпечують відповідність національного законодавства до вимог GDPR, втрачають доступ до обширного та цінного сектору інформації.

Таким чином, українським компаніям не вдасться оминати GDPR, не опинившись в «ізоляції», яка призведе до суттєвих обмежень та втрат. У зв'язку з цим органам державної влади рекомендується адаптувати національне законодавство до європейських вимог, щоб створити підґрунтя для трансформації діяльності вітчизняних компаній. Й хоча Закон України «Про захист персональних даних» [5] відповідає

GDPR у багатьох положеннях, гармонізація національного законодавства з нормативною базою ЄС має бути продовжена.

Потреба у приведенні законодавства з питань захисту персональних даних до європейських вимог обумовлена також Угодою про асоціацію між Україною та ЄС [6]. Так, розділом III Угоди про асоціацію передбачається співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки, а згідно зі ст. 15 Угоди про асоціацію, «Україна та ЄС погодились співпрацювати з метою забезпечення належного рівня захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів, зокрема відповідних документів Ради Європи».

Серед наявних проблем вітчизняного законодавства, що потребують врегулювання, відзначається відсутність чіткої класифікації персональних даних та наявність випадків, коли часто одні й ті ж персональні дані можуть бути одночасно віднесені до декількох видів. В свою чергу GDPR поділяє дані за критерієм «чутливості» на дані загального характеру і спеціальні особові дані (наприклад, інформацію щодо генетичних, біометричних показників або таких, що стосуються здоров'я) [7].

Окрім того, вітчизняний закон не застосовує особливий підхід до регулювання персональних даних неповнолітніх осіб. У той же час GDPR встановлює ряд обмежень щодо поводження з даними дітей: так, за ч. 1 ст. 8 обробка персональних даних дитини визнається законною лише у разі, якщо дитина досягла принаймні 16 років, або ж якщо згода була надана носієм батьківської відповідальності. Додатково, залежно від віку дитини, інформація може підлягати викладенню в легкій для розуміння мові.

Важливим аспектом, якому має бути приділена увага, є встановлення та розмежування між поняттями Privacy Policy (внутрішній документ, який встановлює правила збору і обробки персональних даних користувачів на певному веб-ресурсі) та Privacy Note (адресований суб'єктам персональних даних та в якому власник персональних даних вказує, яким чином він збирає, використовує, передає персональні дані). Українське законодавство жодним чином не регулює питання Privacy Note, хоча саме його положення найчастіше підлягають перевіркам з боку контролюючих органів ЄС.

Слід також згадати, що згідно з GDPR та усталеною практикою ЄСПЛ особа має право на забуття (тобто видалення персональної ін-

формації щодо себе з усіх серверів чи інших інформаційних носіїв). Окремо варто зазначити гарантування права на виправлення неточних персональних даних щодо себе. В національному законодавстві видалення даних доступне тільки після набрання законної сили рішення суду щодо їх видалення або знищення, а право бути забутим ніяк не виокремлюється [8].

Особи, персональні дані яких обробляються певною організацією, також мають право отримати від неї копію всіх своїх даних у форматі, який забезпечує їх читання комп'ютером. Україні необхідно забезпечити законодавче підґрунтя для висування аналогічних вимог. Однак при формулюванні цих вимог необхідно згадати, що задля запобігання зловживанням цим правом безкоштовною повинна бути лише перша копія персональних даних.

Проект Закону про захист персональних даних [9] визнає відсутність законодавчих актів, які б забезпечували належний рівень захисту персональних даних в Україні у відповідності до оновлених міжнародних стандартів, зокрема GDPR та Конвенцією Ради Європи. Законопроектом передбачено: 1) приведення термінології сфери захисту персональних даних у відповідність до нових міжнародних стандартів; 2) деталізацію та більш зрозуміле формулювання принципів обробки персональних даних; 3) більш чітке формулювання підстав обробки персональних даних; 4) деталізовані та прозорі вимоги до згоди на обробку персональних даних, які дозволять уникнути зловживань та маніпуляцій; 5) розширення прав суб'єктів персональних даних та механізм їх реалізації; 6) чітке визначення обов'язків контролера і оператора персональних даних; 7) порядок повідомлення про витік персональних даних; 8) інститут відповідальної особи з питань захисту персональних даних, її функціональні обов'язки, вимоги та порядок призначення; 9) врегулювання передачі персональних даних на територію іноземних держав та міжнародних організацій; 10) фінансову відповідальність, адміністративно-господарські санкції, що застосовуються до контролера та/або оператора за порушення права на захист персональних даних, які дозволять забезпечити дієвість закону та виконання його вимог.

Від 26.10.2021 р. законопроект отримав позитивний висновок комітету [10], яким рекомендувалося прийняти його у першому читанні, однак він досі не був розглянутий. Серед позитивних сторін законо-

проекту відзначалося впровадження особливих вимог обробки персональних даних (зокрема, чутливих), визначення порядку розгляду вимог суб'єкта персональних даних контролерами та операторами, а також значне розширення прав суб'єкта персональних даних (зокрема права на інформацію; права на доступ до персональних даних; права на виправлення персональних даних; права на забуття; права на заперечення проти обробки персональних даних; права на мобільність персональних даних; права на обмеження обробки персональних даних; права на захист від автоматизованого прийняття рішення; права суб'єкта даних на захист своїх прав та відшкодування шкоди).

Таким чином, слід констатувати наявність проблемних моментів, що не дозволяють адаптувати захист персональних даних в Україні до європейських вимог та перешкоджають ефективній діяльності вітчизняних компаній на міжнародному ринку. Враховуючи екстериторіальну дію GDPR та зобов'язання України на євроінтеграційному шляху, необхідною є адаптація вітчизняного законодавства до існуючих стандартів. Доцільним виглядає якнайшвидше прийняття Проекту Закону про захист персональних даних, що покликаний врегулювати окреслені проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>.
2. Сфремова К. В. Теоретичні підходи до регулювання штучного інтелекту в ЄС: досвід України. *Право та інновації*. 2020. №4 (32). С. 80–85.
3. Privacy Policy. Політика Конфіденційності. Legal Support. 23.08.2021. URL: <https://legal-support.top/politika-konfidencijnosti/>.
4. Europe's new data protection rules export privacy standards worldwide. Politico. January 31, 2018. URL: <https://www.politico.eu/article/europe-data-protection-privacy-standards-gdpr-general-protection-data-regulation/>.
5. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014 р. № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
7. Карелов К. Ю., Копейчикова Т. В. GDPR та ЗУ «Про захист персональних даних»: у чому різниця та яких змін потребує національне законодавство? *Арбітрум*.

10.02.2019. URL: <https://arbitrium.com.ua/ua/gdpr-i-zu-o-zaschite-personalnyh-dannyh-v-chem-raznica-i-v-kakih-izmeneniyah-nuzhdaetsya-nacionalnoe-zakonodatelstvo.html>.

8. Сарвас М. Життя після GDPR. *Юридична газета*. 2019. № 25-26 (679-680). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zhittya-pislya-gdpr.html>.

9. Проект Закону про захист персональних даних від 07.06.2021 р. № 5628. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72160.

10. Висновок комітету від 20.10.2021 щодо проекту закону від 07.06.2021 р. № 5628. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=72160&pf35401=552414>.

REFERENCES

1. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> [in English].

2. Yefremova K. V. (2020). Teoretychni pidkhody do rehuliuвання shtuchnoho intelektu v YeS: dosvid Ukrainy. *Pravo ta innovatsii – Law and innovations*, 4(32), 80–85 [in Ukrainian].

3. Privacy Policy. Polityka Konfidentsiinosti. Legal Support. 23.08.2021. URL: <https://legal-support.top/politika-konfidencijnosti/> [in Ukrainian].

4. Europes new data protection rules export privacy standards worldwide. Politico. January 31, 2018. URL: <https://www.politico.eu/article/europe-data-protection-privacy-standards-gdpr-general-protection-data-regulation/> [in Ukrainian].

5. Pro zakhyst personalnykh danykh: Zakon Ukrainy vid 01.06.2010 r. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> [in Ukrainian].

6. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: Mizhnarodnyi dokument vid 27.06.2014 r. № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].

7. Karelov K. Yu., Kopeichykova T. V. GDPR ta ZU «Pro zakhyst personalnykh danykh»: u chomu riznytsia ta yakyykh zmin potrebuie natsionalne zakonodavstvo? Arbitrum. 10.02.2019. URL: <https://arbitrium.com.ua/ua/gdpr-i-zu-o-zaschite-personalnyh-dannyh-v-chem-raznica-i-v-kakih-izmeneniyah-nuzhdaetsya-nacionalnoe-zakonodatelstvo.html> [in Ukrainian].

8. Сарвас М. Життя після GDPR. *Yurydychna hazeta – Legal newspaper*, 25-26 (679-680). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zhittya-pislya-gdpr.html> [in Ukrainian].

9. Proekt Zakonu pro zakhyst personalnykh danykh vid 07.06.2021 r. № 5628. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72160 [in Ukrainian].

10. Vysnovok komitetu vid 20.10.2021 shchodo proektu zakonu vid 07.06.2021 r. № 5628. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=72160&pf35401=552414> [in Ukrainian].